

Szerző: *Biró Tamás* (t.s.biro@uva.nl, birot@nytud.hu)
ACLC, University of Amsterdam

Cím: *A nyelvi kompetencia és a nyelvi performancia határán:
Az Optimalitáselmélet implementációja szimulált hőkezeléssel*

(Igény esetén angolul is. Javasolt angol cím: *On the border of linguistic competence and linguistic performance: Implementing Optimality Theory with simulated annealing*)

A kortárs Chomskyánus nyelvészet előtérbe állítja a „mag-nyelvtan” és a „perifériák” közötti interfész vizsgálatát. Bár az 1960-as években a nyelvtudás agyi reprezentációját, a kompetenciát jelölte meg Chomsky a nyelvészeti kutatás tárgyaként, ma már a komputációs szempontok, ezek következményei is egyre nagyobb szerepet kapnak.

Előadásomban egy alternatív nyelvészeti modellt, az *Optimalitáselméletet* fogom megvizsgálni a kompetencia és a komputáció (mint a nyelvi performancia egyik szelete) viszonya szempontjából. Az Optimalitáselmélet legújabb fejleményei tükrében – például Smolensky és Legendre (szerk.): *The Harmonic Mind* – amellet fogok érvelni, hogy ha az Optimalitáselmélet tekinthető a nyelvi kompetencia modelljének, akkor annak komputációs implementációja adhatja vissza a performancijelenségek egy részét. Ezért előbb végigtekintem az Optimalitáselmélet hagyományos implementációit (végesállapotú OT, valamint dinamikus programozás), és megállapítom, hogy ezekkel kapcsolatban két probléma is felmerül: egyrészt, kognitív szempontból nem plauzibilisek, másrészt túl pontosak – nem hagynak teret a beszédhibáknak. Majd rátérek az Optimalitáselmélet *szimulált hőkezeléssel* történő implementációjára, és bemutatom, hogy mi a különbség Smolenskyék ICS Architektúrája és a szerző által korábban javasolt szimbolikus szimulált hőkezelés között.

Két konkrét példán fogom illusztrálni, hogy mi jellemzi a szimulált hőkezeléssel megvalósított szimbolikus Optimalitáselméletet (ill. Harmónia Nyelvtant): a zárhangok zöngésségi hasonulása, valamint a névmások gyermeknyelvi interpretációja példáján. A két jelenség modellje matematikailag nagyon hasonló, és látványosan szemlélteti, hogy a nyelvi kompetencia modelljének implementációja milyen nem-triviális performancia-jelenségeket („performancia-hibákat”) jósol.

Kiderül, hogy ha a jelenségek egy részét a „performanciába számúzzuk”, egyszerűbb (és ezért valószínűbb) modelleket tételezhetünk fel a nyelvi kompetenciára nézve. Következésképp, a nyelvet a statikus mentális reprezentáció-modellek és az azokat dinamikusan kiszámító mentális komputáció-modellek kölcsönhatásában kell értelmeznünk – ha úgy tetszik, e két kognitív „modul” interfészeként.